

Allerzielen

Aarde en hemelfeest

Voorwoord

Voor je ligt materiaal voor een viering van Allerzielen.

Het is een complete viering, met liederen en teksten. De viering is een Aarde en Hemel Feest, gehouden in de NH Kerk in Vledder op 1 november 2009. Aarde en Hemel Feesten zijn bedoeld om de overgangen van de seizoenen te vieren en dienen als proeftuin hoe we in onze kerkelijke traditie aandacht kunnen geven aan de seizoenen. Oude vergeten rituelen krijgen opnieuw vormgegeven, een plaats in de vieringen. Er behoren drie vieringen tot dit project: Maria Lichtmis, op 2 februari 2009 uitgevoerd in Vledder, de viering van de zonnewende op 21 juni en Allerzielen op 1 november, waarvan de de uitwerking voor je ligt.

We houden in deze viering de overledenen in gedachten met een kring van licht. Nieuw in deze viering is een ritueel van ontvangen. We gedenken daarmee de kwaliteiten van degenen die ons zijn voorgegaan. Welke kwaliteiten van hen geven ons steun en bemoediging? We herinneren hen die ons voorgingen uit onze familie, uit onze traditie en uit de bijbel. We lezen daarbij de Bergrede, waarin de kwaliteiten staan die laten zien wie een mens van God is.

De teksten die zijn uitgesproken in de Allerzielen viering in Vledder dienen als voorbeeld en als inspiratie. Het materiaal begint met een uitleg van het gedachtegoed achter deze viering van Allerzielen.

Kijk ook op: www.feestvanaardeenhemel.nl

Mail naar: info@feestvanaardeenhemel.nl

Inhoud

Voorwoord	2
Liturgie Feest van Aarde en Hemel – Allerzielen.....	5
Allerzielen als aarde en hemelfeest	6
Informatie over Allerheiligen en Allerzielen.....	6
November.....	6
Allerheiligen.....	6
Allerzielen.....	6
Volkstradities.....	7
Zielenkoeken	7
Licht	7
Halloween.....	7
El Día de los Muertos.....	7
Allerzielen Alom.....	8
Viering van Allerzielen – Aarde en Hemel Feest	8
Allerzielen in de viering	8
Allerheiligen in de viering.....	8
Louterend licht	9
Literatuur.....	9
De verschillende onderdelen van de Allerzielenviering.....	10
Vooraf liederen oefenen, in de sfeer komen	10
Welkom en introductie.....	10
Openingslied – Licht dat ons aanstoot in de morgen.....	10
Drempelgebed – waar de muren onze gebeden dragen.....	10
Allerzielen –Thema van de viering	10
Geslachtslijst uit vier windstreken	11
Licht voor de overledenen.....	12
De mensen van voorbij.....	12
Lied - “Heer, herinner u de namen”	13
Gebed voor de overledenen.....	14
Kring van licht	14
Lied - Zuivere vlam	15
De Schriften	15
Geloofsgetuigen – Hebreëën 11.....	15

Herinnering aan voorvaders en -moeders	16
Verhalen in groepjes.....	17
Zaligsprekingen.....	17
Een paar woorden bij de Zaligsprekingen	18
Ritueel van ontvangen.....	18
1. Voorbereiding – gedachteniskaart	18
2. Staan en ontvangen.....	19
Lied – Mijn ziel verstilt in rust en vrede bij God	20
3. Afsluiting – namen noemen	20
Lied – Rocka My Soul.....	21
Voorbeden.....	21
Uitzending	22
Slotlied – Een nieuw bruiloftslied.....	22
Zegen	22
Napraten met een hapje en een drankje	22

Liturgie Feest van Aarde en Hemel – Allerzielen

Welkom en introductie

Openingslied: 'Licht dat ons aanstoot in de morgen'

Drempelgebed

Inleiding op het thema Allerzielen

Lezen geslachtsregister uit de vier windstreken (Lucas 3,23-38)

Licht voor de overledenen

Gedicht: 'De mensen van voorbij'

Zingen: 'Heer, herinner u de namen' (tekst: Kees van der Zwaard)

Gebod

Kring van licht

Zingen: 'Zuivere vlam'

De Schriften

Lezing: Vrij naar Hebr 11, een stoet van getuigen

Herinnering aan voorouders

Kort groepsgesprek

Lezing: Zaligsprekingen, Mattheüs 5:1-10

Een paar woorden bij de Zaligsprekingen

Ritueel van ontvangen

Vorbereiding – Gedachteniskaart

Staan en ontvangen

Zingen: 'Mijn ziel verstilt in rust en vrede bij God'

Afsluiting – namen noemen

Zingen 'Rocka My Soul'

Voorbeden

Uitzending

Slotlied: 'Een nieuw bruiloftslied'

Zegen

Napraten met een drankje en een hapje

Allerzielen als aarde en hemelfeest

Informatie over Allerheiligen en Allerzielen

November

In november laten de bomen hun bladeren vallen en wordt het steeds eerder donker. De vallende bladeren, de kale bomen en het toenemende donker buiten, herinneren ons eraan dat het leven een einde heeft. De novembermaand brengt ons in contact met ons eigen levenseinde en met de dood van mensen die we verloren hebben.

Allerheiligen

De katholieke kerk kent twee feesten aan het begin van de maand november: Allerheiligen op 1 november en Allerzielen op 2 november. Allerheiligen is de herdenking van de heiligen. Heiligen zijn mensen die heilig verklaard zijn door de katholieke kerk. Van hen weet de katholieke kerk zeker dat ze in de hemel zijn, dicht bij God. Tot de heiligen kan gebeden worden en om voorspraak bij God gevraagd worden. De eerste heiligen waren martelaren, mensen die vervolgd waren en stierven om hun geloof. Door de vervolging onder Keizer Diocletius (245-313) waren zoveel martelaren dat er niet voldoende dagen waren in het jaar om hen apart te denken. Toen ontstond een feest waarin ze samen herdacht werden, een feest voor alle heiligen. Dat werd gevierd werd op de zondag na Pinksteren. Eerst werden alleen de martelaren herdacht samen met Johannes de Doper. Later kwamen er andere heiligen bij, mensen die in hun leven getuigd hadden van God, maar niet als martelaar gestorven waren. In de achtste eeuw wijdde Paus Gregorius III (731-741) een kapel in de St. Pieter aan alle heiligen en plaatste de datum van de herdenking op 1 november. Gregorius IV (827-844) breidde de herdenking uit voor de hele kerk. De protestante traditie kent geen heiligen. Wel is het feest van Allerheiligen opgenomen in het Dienstboek van de Protestantse Kerk Nederland. Het stamt uit de Lutherse traditie. In het gemeenschappelijk leesrooster is de evangelielezing de bergrede met de zaligsprekingen (Matteüs 5:1-12). Andere lezingen staan in het teken van het toekomstige rijk Gods (Jesaja 60:1-11, 17-24, Openbaring 7:2-4, 9-17). Het gaat bij dit feest om de hoop op het komende koninkrijk van God en om wat er voor nodig is om een mens van God te zijn.

Allerzielen

Op 2 november gedenkt men in de katholieke kerk alle gestorven gelovigen, de gelovigen die niet heilig verklaard zijn en waarvan het dus niet zeker is dat ze bij God in de hemel zijn. De traditie stamt uit de tiende eeuw toen Abt Odilo van Cluny (962-1048) de overledenen in zijn kloosters ging herdenken. De traditie breidde zich snel uit. De bedoeling van Allerzielen is te bidden voor het heil van de overledenen. Het doel is dat ze in de hemel bij God terechtkomen. In de Protestantse Kerk is Allerzielen geen feestdag. In de protestantse traditie wordt niet gebeden voor het heil van de overledene. Wel herdenken we overledenen. We gedenken dan dat ze opgenomen zijn in Gods hand. Deze herdenking vindt meestal plaats op de laatste zondag van het kerkelijk jaar (de laatste zondag voor de Advent), of op oudejaarsavond, maar ook wel op een zondag dicht bij 2 november. De viering heeft verschillende vormen. Vaak worden de namen van de overledenen van het afgelopen jaar genoemd. In veel gemeenten wordt er een kaars

opgestoken als gedachtenis, of steken deelnemers aan de viering zelf kaarsen aan om hun overledenen te gedenken.

Volkstradities

Zielenkoeken

Tot de volkstraditie van Allerzielen in veel landen behoren 'zielenkoeken': koek, gebak of kruimels, die bedoeld zijn voor het heil van de zielen van de doden. De zielenkoeken werden opgegeten onder een gebed, op graven gelegd of uitgedeeld aan de armen. Dit hielp mee de zielen te redden uit het 'vagevuur' waar ze kortere of langere tijd doorbrachten voor ze naar de hemel gingen. In Schotland werden in St Kilda driehoekige haverkoeken gebakken voor de doden. In Duitsland gooide men op Allerzielen de overgebleven broodkruimels van een hele week in het vuur voor het heil van de overleden zielen. In Hasselt en Aarschot in België was het tot de Tweede Wereldoorlog gebruik om op Allerheiligen en Allerzielen zielenkoeken of -broodjes te verkopen bij de ingang van het kerkhof. De bezoekers lieten wat achter op het graf en 's avonds begonnen ze de maaltijd met het eten van dit broodje of koek. In Antwerpen bakte men rond 1930 zielenkoeken waarbij de gele vlammen van het vagevuur waar de zielen uit gered moesten worden, werden nagebootst door de broodjes geel te maken met saffraan. In Engeland, in Shropshire en omliggende gebieden, kende men in de negentiende en twintigste eeuw het gebruik van 'Souling'. Eerst gingen volwassenen en later kinderen op Allerheiligen of Allerzielen langs de deuren. Ze zongen een lied en kregen geld of voedsel: 'soul-cake'. De achtergrond van deze traditie is dat het geven van aalmoezen aan armen de zielen naar de hemel hielp.

Licht

In Vlaanderen brandde men op de avond voor Allerheiligen, op Allerheiligen zelf, of op Allerzielen kaarsen voor het heil van overledenen. In 1951 kende men deze gewoonte nog. In de steden brandde men kaarsen op de graven zelf. Op alle vier de hoeken van het graf stak men een kaars aan.

Halloween

Halloween is een feest dat we kennen uit Amerika. Het wordt op 31 oktober gevierd. De naam Halloween is een verbastering van 'All Hallows' Eve', de naam van de avond voorafgaand aan Allerheiligen. Het feest is door de Ieren in Amerika geïntroduceerd toen zij in de veertiger en vijftiger jaren van de negentiende eeuw naar Amerika waren getrokken vanwege de aardappelhongersnood. Het belangrijkste element van dit feest is dat kinderen zich verkleden en langs de deuren gaan om te zingen en om snoep te bedelen. Dit heet 'trick and treat'. De achtergrond van deze gewoonte is de volkstraditie van 'souling': het geven van voedsel aan armen voor de zielen van de overledenen. Halloween wordt in ons land weinig gevierd, maar we kennen het wel als een feest uit Amerika dat eind oktober gevierd wordt.

El Día de los Muertos

In Mexico viert men op Allerheiligen en op Allerzielen 'El Día de los Muertos', de dag van de doden. Familie en vrienden komen bij elkaar en gedenken mensen die gestorven zijn.

Een belangrijk element van dit feest is het maken van een altaar dat gewijd is aan de overledene en dat aan hem of haar herinnert. Daar staan naast religieuze voorwerpen, foto's van de overledene op, dierbare dingen die doen denken aan de overledene, en voedsel en drank waar de overledene van hield. Een deel van het voedsel en de drank wordt op het graf gelegd als zielenkoek.

Allerzielen Alom

In Nederland is er sinds enige jaren het kunstproject 'Allerzielen Alom', een initiatief van de kunstenaar Ida van der Lee. Rond Allerzielen is op een aantal begraafplaatsen in Nederland kunst te beleven met als bedoeling de doden te herdenken. Dit gebeurt met vuur, lichtprojecten en muziek.

Viering van Allerzielen – Aarde en Hemel Feest

Het feest van Allerzielen kennen we niet in de Protestantse Kerk, hoewel steeds meer gemeenten rond deze tijd overledenen gedenken. Allerheiligen kennen we wel. Het feest is ingebracht door de Evangelisch-Lutherse Kerk. Zoals hierboven staat, gaat het in dit feest om de hoop op het komende Koninkrijk Gods en om de kwaliteiten die iemand tot een mens van God maken. In de viering van Aarde en hemel komen zowel elementen uit Allerzielen als Allerheiligen voor. De viering begint met het gedenken van de mensen die overleden zijn, dichtbij en ver weg: een thema van Allerzielen. In het tweede gedeelte van de viering staan de kwaliteiten centraal die iemand tot mens van God maken en die aan ons doorgegeven worden door familievoorouders, bijbelse voorouders, en mensen uit de cultuur.

In de katholieke kerk gaat het feest van Allerheiligen vooraf aan Allerzielen omdat heiligen bij God zijn. Daarmee zijn ze het te volgen voorbeeld en aan hen kan om voorspraak gevraagd worden. In de Allerzielen viering van het feest van aarde en hemel worden eerst de overledenen herdacht en komt daarna Allerheiligen aan bod. Rouw is vaak overheersend aanwezig, en het is daarom goed daar eerst aandacht aan te geven.

Allerzielen in de viering

De overledenen worden herdacht door te zingen, te bidden en een waxinelichtje aan te steken. Ieder zet zijn of haar waxinelichtje achter zich neer zodat een kring van licht om de deelnemers ontstaat, die steunend aanwezig is. De lichtjes herinneren aan de overledenen en aan het licht van God waarin de overledenen verkeren.

Allerheiligen in de viering

De kwaliteiten die iemand tot een mens van God maken, staan voorop in dit deel van de viering. Het doel is om die kwaliteiten te ontvangen, naar deze kwaliteiten te leven en ze door te geven. Een gedeelte uit Hebrëeën 11 wordt gelezen, over de geloofsgetuigen, in vrije een bewerking. Ook de Zaligsprekingen worden gelezen die laten zien voor wie het Koninkrijk de hemelen bedoeld is (Lucas 3,23-38). Deelnemers maken een gedachteniskaart, met een naam van een voorouder uit familie, bijbel of cultuur, en schrijven daar een kwaliteit op die belangrijk voor hen is. Ze laten die kwaliteit vervolgens toe in een ritueel waarbij ze in de richting

van de deur staan, om de kwaliteit mee naar buiten te nemen, en met de rug naar het liturgisch centrum en het oosten, symbolisch gezien het licht van God, om van daaruit de kwaliteit te ontvangen. Tenslotte noemt ieder de naam die hij of zij heeft opgeschreven.

Louterend licht

Op de achtergrond van de feesten van Allerzielen en Allerheiligen speelt het Laatste Oordeel mee en gedachten over hemel en hel. Bij de katholieken is er de mogelijkheid iemand uit het vagevuur naar de hemel te brengen, door de bidden of een aalmoes te geven. Bij de protestanten is het God die het oordeel zal uitspreken. Op dit ogenblik is het Oordeel, hemel, hel of vagevuur geen thema in de kerken. Het heeft veel gelovigen angstig gemaakt. Daarom spreken we er nu meestal zo over dat overledenen in de hand van God bewaard worden of in het licht. Klaar.

Dit heeft een probleem tot gevolg. Met de dood is de relatie met de overledene afgeknapt. Als er sprake was van een slechte relatie kan niets meer rechtgezet worden. Er kan geen recht gehaald worden en verzoening is ook niet meer mogelijk. Toch is er wel behoefte aan recht of verzoening. In deze viering krijgt het licht van God een kwalificatie. Het is een 'louterend licht'. Overledenen die in dit licht verkeren, worden daardoor gelouterd, veranderen, en zijn niet meer dezelfde die ze waren.

Literatuur

Karl-Heinrich Bieritz, Het kerkelijk jaar. Christelijke feestdagen vroeger en nu.

Prometheus, 1995 (Das Kirchenjahr, Beck, 1987)

Marcel De Cleene, Marie Claire Lejeune, Compendium van rituele planten in Europa.

Uitgeverij stichting mens en cultuur, Gent, 1999

Dienstboek. Een proeve. Schrift, Maaltijd, Gebed. Boekencentrum, 1998

Bart Lauvrijs, Een jaar vol Feesten. Standaard Uitgeverij, Antwerpen en Elmar, Rijswijk, 2004

Allerzielen alom: <http://allerzielenalom.nl/>

De verschillende onderdelen van de Allerzielenviering

Vooraf liederen oefenen, in de sfeer komen

Vooraf oefenen van de liederen brengt de deelnemers in de sfeer. Begin met een simpel lied, zoals *Zuivere vlam*. Ga dan door naar het swingende *Rocka my Soul*. Daar horen bewegingen bij. Het oefenen daarvan op het moment waarop iedereen nog onwennig op zijn of haar stoel zit, brengt de stemming erin. Eindig met een meditatief lied, zoals *Mijn ziel verstillt* om de deelnemers de viering mee in voeren.

Welkom en introductie

Openingslied – Licht dat ons aanstoot in de morgen

Het lied "Licht dat ons aanstoot in de morgen," is een gebed om licht. Het raakt aan het verdriet en het gemis van de mensen die overleden zijn. Tegelijkertijd is het lied statig van karakter en strofisch. Daarmee geeft het de viering een stevig begin.

Drempelgebed – waar de muren onze gebeden dragen

In de viering van Allerzielen waarin voorouders het thema zijn, is het mooi om iets van de traditie van de plek van bijeenkomst door te laten klinken in het drempelgebed en een verbinding te leggen met het heden. In Vledder kwamen we bij elkaar in een oude kerk.

God,
We komen van alle kanten
en zijn hier verzameld in een kring,
in een kerk waar uw naam al eeuwen klinkt,
waar de muren onze gebeden dragen.
Omring ons met je licht
en wees hier aanwezig in ons midden.

Sta met ons stil
voor de duur van deze viering.
Open ons voor het leven,
open ons voor jou.
Amen

Allerzielen –Thema van de viering

De vieringen van Aarde en hemel verbinden aandacht de loop van de seizoenen met het kerkelijk jaar en de loop van een mensenleven. Bij Allerzielen in november, het moment waarop de bladeren van de bomen vallen, is dit verband heel duidelijk. Na de inleiding volgt een lezing van de geslachtslijst van Jezus (Lucas 3,23-38) die vier mensen tegelijk lezen, vanuit vier hoeken van de kerk. Beide elementen komen voor in deze inleiding. Dit is een **voorbeeld** van een inleiding. Het is de tekst die uitgesproken is in de viering in Vledder op 1 november 2009.

Het is herfst. Bijna alle bladeren zijn rood en oranje geworden. En langzamerhand vallen ze allemaal van de bomen. Voor het eerst in lange tijd zien we kale bomen. De herfst brengt ons in contact met vergankelijkheid, met het einde van het leven. We denken aan de mensen die we verloren hebben en onze rouw daarover. En meer dan in andere jaargetijden denken we aan de mensen die ons zijn voorgegaan, aan onze familievoorouders, hoe hun leven geweest is, en hoe ons leven met het hunne verweven is.

Net als wij had Jezus voorouders. Er zijn mannen en vrouwen die hem zijn voorgegaan, waar hij uit voortkomt. Jezus was de zoon van Jozef, van Maria, van Eli, van Matat en dat zijn nog maar de eersten. Al zijn voorvaders en -moeders hadden eigenschappen, goede en slechte. Ze hadden dromen en geloof, en ze werden gevormd door het leven dat ze leidden. Hun eigenschappen, kwaliteiten en geloof gaven ze door, van generatie op generatie. Zo zijn ze verbonden met elkaar en met ons.

Geslachtslijst uit vier windstreken

Twee mannen en twee vrouwen lezen tegelijk de geslachtslijst van Jezus: Lucas 3,23-38. De lezers staan in vier hoeken van kerk, die de vier windstreken vertegenwoordigen, achter de deelnemers aan de viering die in een kring zitten. Elke lezer houdt een brandende kaars vast, die aangestoken is aan de Paaskaars. Later fungeert deze als aansteekkaars om waxinelichtjes mee te aan te steken voor de overledenen. De lezers blijven staan totdat de lichtjes aan hun kaars zijn aangestoken.

De lezing heeft meditatief karakter door de cadans en de herhaling in de tekst. Deze worden nog eens versterkt doordat de tekst door vier mensen min of meer tegelijk gelezen wordt. De lengte van de lezing laat de luisteraars beseffen dat er veel voorouders zijn die Jezus voorgingen. De geslachtslijst eindigt bij "zoon van God". De lezers eindigen niet tegelijk, zodat deze laatste woorden door één persoon gelezen worden en duidelijk verstaanbaar zijn. Hoewel de geslachtslijst van Jezus is, is de luisterervaring dat ook onze geslachtslijsten uitkomen bij God. In de lezing zijn alleen voorvaders van Jezus genoemd, en geen voormoeders. Pijnlijk. Toch hebben we niet willen sleutelen aan de tekst. In deze viering waarin de aandacht gericht is op mensen die ons zijn voorgegaan, en op wat zij ons doorgeven, wilden we dit laten staan omdat de tekst ons op deze manier overgeleverd is.

Lucas 3,23-38

23 Jezus (...) was, zoals algemeen werd aangenomen, de zoon van Jozef, die de zoon was van Eli, 24 de zoon van Mattat, de zoon van Levi, de zoon van Melchi, de zoon van Jannai, de zoon van Josef, 25 de zoon van Mattatias, de zoon van Amos, de zoon van Naüm, de zoon van Hesli, de zoon van Naggai, 26 de zoon van Maät, de zoon van Mattatias, de zoon van Semeïn, de zoon van Josech, de zoon van Joda, 27 de zoon van Joanan, de zoon van Resa, de zoon van Zerubbabel, de zoon van Sealtiël, de zoon van Neri, 28 de zoon van Melchi, de zoon van Addi, de zoon van Kosam, de zoon van Elmadan, de zoon van Er, 29 de zoon van Jozua, de zoon van Eliëzer, de zoon van Jorim, de zoon van Mattat, de zoon van Levi, 30 de zoon van Simeon, de zoon van Juda, de zoon van Josef, de zoon van Jonan, de zoon van Eljakim, 31 de zoon van Melea, de zoon van Menna, de zoon van

Mattatta, de zoon van Natan, de zoon van David, 32 de zoon van Isaï, de zoon van Obed, de zoon van Boaz, de zoon van Selach, de zoon van Nachson, 33 de zoon van Amminadab, de zoon van Admin, de zoon van Arni, de zoon van Chesron, de zoon van Peres, de zoon van Juda, 34 de zoon van Jakob, de zoon van Isaak, de zoon van Abraham, de zoon van Terach, de zoon van Nachor, 35 de zoon van Serug, de zoon van Reü, de zoon van Peleg, de zoon van Eber, de zoon van Selach, 36 de zoon van Kenan, de zoon van Arpachsad, de zoon van Sem, de zoon van Noach, de zoon van Lamech, 37 de zoon van Metuselach, de zoon van Henoeh, de zoon van Jered, de zoon van Mahalalel, de zoon van Kenan, 38 de zoon van Enos, de zoon van Set, de zoon van Adam, de zoon van God.

Licht voor de overledenen

Na het lezen van de geslachtslijst is er gelegenheid om overledenen te gedenken. Later in de viering volgt een ritueel waarin ruimte wordt geboden een eigenschap of kwaliteit van een voorouder te ervaren. Daarin staan wijzelf centraal. Op dit moment in de viering gaat het om de aandacht voor het leven van de overledenen zelf en hun relatie met ons. Het gedenken gebeurt door te luisteren naar een gedicht, door te zingen, te bidden en een kaars op te steken. Gezien het belang van het herdenken en het vroege tijdstip in de viering is waarop dit plaats vindt, is het een uitgebreid onderdeel. Om te zorgen dat de mensen zich veilig en vertrouwd voelen zijn er in dit onderdeel van de viering geen onbekende rituelen of symbolen.

De mensen van voorbij

Het onderdeel begint met een gedicht: *De mensen van voorbij* van Hanna Lam (*Eva's Lied twee, Kok Kampen, 1988*).

De mensen van voorbij
wij noemen ze hier samen.
De mensen van voorbij
wij noemen ze bij namen.
Zo vlinderen zij binnen
in woorden en in zinnen
en zijn wij even bij elkaar
aan 't einde van het jaar.

De mensen van voorbij
zij blijven met ons leven.
De mensen van voorbij
Ze zijn met ons verweven
In liefde, in verhalen,
Die wij zo graag herhalen,
In bloemengeuren, in een lied
Dat opklinkt uit verdriet.

De mensen van voorbij

Zij worden niet vergeten.
De mensen van voorbij
zijn in een ander weten.
Bij God mogen ze wonen,
daar waar geen pijn kan komen.
De mensen van voorbij
zijn in het licht, zijn vrij.

Lied - "Heer, herinner u de namen"

Het lied "Heer , herinner u de namen" met de tekst van Kees van der Zwaard, op de melodie van Gezang 273, is een modern lied dat het verdriet om de dood en de mensen we verloren hebben duidelijk onder woorden brengt

1. Heer, herinner U de namen,
ieder die gestorven is.
Zie ons aan zoals wij kwamen
uit de diepte, het verlies
van de mensen, die wij dragen
op de lippen, in ons hart,
die wij missen sinds de dagen,
dat de dood ons huis verwacht.

2. Heer, U weet hoe vaak wij deelden
van ons dagelijkse brood,
hoe wij vochten, hoe wij speelden,
ongehinderd door de dood.
Ooit bent U met ons begonnen
aan een ware levensreis.
Langs de wegen van verlangen
gaan wij biddend: breng ons thuis.

3. Uit het duister van de dalen
zoeken wij uw nieuw gebied.
Laat ons niet in schuld verdwalen,
niet verzanden in verdriet.
U bent onze hoop voor ogen,
spreek één woord: je bent bemind,
zoals Jezus werd bewogen
met ontferming voor een kind.

4. God, gedenk de vele aardse
tranen van verdriet en zorg,
vang ze op, Heer, en bewaar ze
in uw kruik van troost en borg;
en ontvang de levensparels,
die wij koesteren als een schat,
wil hen in uw Rijk aanvaarden

en gebruiken voor uw stad.

Gebed voor de overledenen

Na het lied "Heer, herinner u de namen" volgt een gebed voor de overledenen. In het gebed dat volgt zijn ook overledenen genoemd waarmee de relatie moeilijk was, de pijn die teweeg is gebracht bij de mensen die overblijven is genoemd, en de spijt om gemiste kansen. De dood van mensen die dichtbij stonden met wie de omgang teleurstellend was, moeders, vaders, exen, partners, broers, zussen, is moeilijk te verdragen, omdat de dood een mogelijke verzoening of gerechtigheid uitsluit. Het erkennen van de moeite met de overledene geeft ruimte. Het helpt ook om later in de viering eventueel een andere kant van een overledene toe te laten.

Lieve God,
We bidden voor de mensen die we verloren hebben,
moeders, vaders,
dochters, zonen,
zussen, broers,
echtgenoten, vrienden en geliefden;
voor mensen waarvan we hielden,
voor mensen die we missen.
We steken een kaars voor hen aan en houden ze in herinnering.

We bidden voor mensen die overleden zijn,
die moeilijk waren voor ons,
die ons pijn gedaan hebben,
voor hen steken we een kaars aan.
Voor de mensen met wie we het zo graag goed hadden gehad,
waarbij het ons spijt dat dit ons niet gelukt is,
ook voor hen ontsteken we een kaars.

In onze gedachten zijn mensen die door niemand herinnerd worden
gestorven zijn door oorlog of hongersnood.
We steken een kaars voor hen aan.

God, heb hen allen lief en bewaar ze voor eeuwig.
Amen

Kring van licht

Ieder die wil ontsteekt een waxinelichtje aan één van de kaarsen van de lezers die in vier hoeken van kerk staan. De lichtjes werden in Vledder achter de kring van deelnemers gezet. Zo ontstond er een kring van licht om de deelnemers heen, bestaande uit lichtjes die overledenen symboliseren, opgenomen in het licht van God. De plek waar ze stonden, achter ons, verwees naar het vervolg van de viering, waar de kwaliteit van een voorouder ervaren werd als van achteren komend.

Onze ervaring is dat het prettig is het waxinelichtjes aan te steken bij de lezers. De lichtjes waren in Vledder niet goed te zien, omdat ze in nissen stonden, laag bij de grond. Dat was jammer. Het is fijner als je ze kunt zien.

Lied - Zuivere vlam

Onder het aansteken van de lichtjes zingen we het lied *Zuivere vlam* dat geschikt is om herhalend gezongen te worden, en dat makkelijk te zingen is. Het is een lied dat troost biedt.

Zuivere vlam,
verdrijf met je licht
de angsten van ons hart.

Tekst John Bell, muziek Graham Maule, vertaling Joke Ribbers. Uit: *Op hoop van alle volken*, 1998.

De Schriften

Geloofsgetuigen – Hebreeën 11

Het onderdeel van de schriften begint met een gedeelte van Hebreeën 11 waarin geloofsgetuigen worden opgesomd in een vrije hertaling van Niek Schuman (die wij bewerkt hebben): *Wij zijn de eersten niet – teksten tussen hoop en vrees & een nieuwe getuigenkalender*, Meinema, 1985. Het noemen van geloofsgetuigen op deze plek in de viering, voordat persoonlijke herinneringen aan familievoorvaders en –moeders aandacht krijgen, geeft aan dat familievoorouders opgenomen zijn in het grotere verband van de traditie, en dat we niet alleen familievoorouders hebben, maar ook voorouders die in geloof zijn voorgegaan.

Een stoet van getuigen

Door geloof vond Sara de moed en de kracht
om te blijven geloven in de toekomst van haarzelf
en haar kind.
Zij had een belofte en hield zich eraan
en vertrouwde het Woord van de Eeuwige.

Dor geloof heeft Martin Luther King gesproken
over een nieuwe toekomst van mensen.
Hij sprak van een droom
een toekomst van zwarten en blanken.

Door het geloof van Martin Luther King kon
Barack Obama op zijn beurt zeggen en leven:
Yes, we can!

Zo is er een stoet van getuigen die ons uitnodigt
hun weg te vervolgen.

Herinnering aan voorvaders en -moeders

Na de lezing uit Hebreëen volgen twee persoonlijke verhalen over een familievoorouder, gelezen door personen uit de voorbereidingsgroep. Eén van de verhalen geeft een afgewogen beeld van een voorouder, waarin zowel goede als moeilijke eigenschappen genoemd worden. Dit heeft een reden. Vaak is er schaamte om negatieve kanten te erkennen of te noemen van voorouders. Later in de viering is een ritueel van ontvangen waar goede kwaliteiten centraal staan. Als ook het negatieve gevoeld kan worden is het later in de viering makkelijker een goede eigenschap en kwaliteit van een familievoorvader of -moeder toe te laten.

Herinnering van Henny de Jong aan haar vader Arend de Jong

Ik denk vandaag aan mijn vader. Het is al weer bijna vijf jaar geleden dat hij is gestorven. Ik vertel jullie over hoe hij was, over datgene wat ik in hem bewonder en dat wat lastig was. Mijn vader was zeer maatschappelijk betrokken, gevormd door de tweede wereldoorlog. Een man van principes. En principes zijn soms lastige obstakels. Hij was altijd geïnteresseerd in de wereld om hem heen en de wereld ver weg. Hij stelde vragen, wilde weten. Hij probeerde over grenzen te kijken, zocht grenzen op. Tegelijkertijd wilde of durfde hij niet te ver over die grenzen te gaan. De grenzen van de zuilenmaatschappij. Daarom konden mijn leeftijdsgenoten en ik op dansles. Wel in een gereformeerde setting, maar toch. Mijn eerste bewuste ervaring dat grenzen verlegd kunnen worden. Hij worstelde met de zondagsrust. Daarom mochten wij wel schaatsen op zondag. Naar de bioscoop weer niet. En ook geen huiswerk maken. Hij daagde ons uit met stellingen over geloof en politiek. Hij deelde zijn eigen strijd, zijn twijfels hierover met ons, zijn kinderen. Heel vaak op zondag na de kerkdienst. Het waren altijd levendige en heftige discussies. Zo leerden mijn broers en ik een eigen mening te vormen en dat wij eigen keuzes konden maken. Dat was voor hem al een stuk lastiger. Zeker als het over geloof en politiek ging. Voor zijn dochter had hij een duidelijk verwachtingspatroon van haar toekomst en daar ging ik niet aan voldoen. Ik kwam erachter dat er voor mij, als meisje, minder bewegingsvrijheid, minder ruimte was dan voor mijn broers. Opeens waren daar de grenzen. Die ongelijkheid heb ik nooit kunnen rijmen met hoe mij verder voorbereide op het leven als volwassene. Wij hebben veel pijnlijke botsingen gehad, omdat ik wel over grenzen wilde, over grenzen ging, maar toch ook: kon hij zichzelf ter discussie stellen en kon hij vergeving vragen. Hij leefde ons voor en leerde ons over rechtvaardigheid, vrijheid en verantwoordelijkheid. Hoe moeilijk dat kan zijn, hoe alleen je daarin kunt staan. Zo leerden wij naar mensen kijken en luisteren. Mijn vader probeerde over grenzen te kijken, zocht grenzen op. Hij durfde of kon er niet te ver over gaan. Hij was een reiziger die niet kon zwerven...

Herinnering van Marjan van Hal aan haar oma Jannetje Visch

Op haar 65^e verjaardag word ik geboren en naar haar vernoemd: mijn oma. Ze woont naast ons en als ik uit school thuiskom zit ze voor het raam. Ik ga meestal eerst naar haar toe. Het is altijd fijn. Ze vraagt naar me, luistert geïnteresseerd en pakt even mijn hand vast. Ik voel me

gezien en gekend. Ik ben trots op haar omdat ze onderwijzeres is geweest en al op kamers heeft gezeten. In die tijd was dat heel bijzonder. Ze leert mij, voordat ik voor het eerst naar school ga, rekenen en taal en lezen. Ik lees de boekjes van Ot en Sien, die als ik ze uit heb, van haar ook van achteren naar voren moet lezen. Later, op de middelbare school, overhoort ze mij mijn huiswerk. Soms als ik bij haar ben, zegt ze: "Ga even bij de bakker twee taartjes halen"! Mijn liefde voor taart is altijd gebleven. Die taartjes aten we dan samen gezellig op. Maar vooral mijn liefde voor haar is gebleven. Ze was voor mij een voorouder, een voorbeeld dat ik kon bewonderen en daar ben ik blij om. Door haar respect, haar aandacht, haar positieve aanwezigheid. Ik ben dankbaar dat zij mijn oma was.

Verhalen in groepjes

Deelnemers spreken in groepjes van 3 of 4 mensen over het leven van één van de voorouders. Dit doen ze kort, in ongeveer 7 minuten. Het gaat bij deze opdracht om hoe iemand de voorouder beleefd en ervaren heeft. Moedig aan dat iedereen aan bod komt.

Zaligsprekingen

Tot slot klinken de Zaligsprekingen, de tekst die in het Dienstboek als Evangelielezing voorgesteld wordt voor het feest van Allerheiligen. In de Zaligsprekingen worden de kwaliteiten genoemd van de mensen voor wie het koninkrijk van de hemel bedoeld is, de treurende, zachtmoedigen, barmhartigen, mensen die zuiver van hart zijn, mensen die zoeken naar gerechtigheid. De lezing krijgt nadruk doordat erna een klankschaal klinkt. Er is geen inleiding voor de lezing, zodat de verhalen die geklonken hebben mee resoneren in de lezing.

Mattheüs 1, 5-10

- 1 Toen hij de mensenmassa zag, ging hij de berg op. Daar ging hij zitten met zijn leerlingen om zich heen.
- 2 Hij nam het woord en onderrichtte hen:
- 3 'Gelukkig wie nederig van hart zijn,
want voor hen is het koninkrijk van de hemel.
- 4 Gelukkig de treurende,
want zij zullen getroost worden.
- 5 Gelukkig de zachtmoedigen,
want zij zullen het land bezitten.
- 6 Gelukkig wie honger en dorst naar gerechtigheid,
want zij zullen verzadigd worden.
- 7 Gelukkig de barmhartigen,
want zij zullen barmhartigheid ondervinden.
- 8 Gelukkig wie zuiver van hart zijn,
want zij zullen God zien.
- 9 Gelukkig de vreedstichters,
want zij zullen kinderen van God genoemd worden.
- 10 Gelukkig wie vanwege de gerechtigheid vervolgd worden,
want voor hen is het koninkrijk van de hemel.

Een paar woorden bij de Zaligsprekingen

De lezing wordt besloten met een korte tekst waarin ambivalente gevoelens ten opzichte van de mensen die ons voorgingen verwoord worden, en de kwaliteiten genoemd worden die iemand tot een mens van God maken. Het is een eerste stap om de deelnemers bij de vraag te betrekken: welke kwaliteit wil ik ontvangen? Welke kwaliteit wil ik tot uiting laten komen in mijn leven? Wat wil ik op mijn beurt doorgeven?

Van voorouders die dichtbij ons staan, onze vaders en moeders, herinneren we ons vaak wat we tekort zijn gekomen, wat ze ons niet hebben kunnen geven. Dat is wat ons leven sterk beïnvloed heeft. De mensen die ons voorgingen waren niet volmaakt. We hebben familievoorouders, maar ook voorouders in het geloof, bijbelse voorouders. Ook die zijn niet volmaakt. Neem Mozes, hij bevrijdde het volk Israël, en doodde een Egyptenaar. Neem Jacob, stamvader van Israël, hij bedroog zijn vader om het eerstgeboorterecht te krijgen. Neem Petrus, hij verried Jezus voordat de haan drie maal gekraaid had. Voor grote mensen uit de geschiedenis die ons voorgingen geldt hetzelfde. Gandhi bedroog zijn vrouw. En toch. Als we alleen kijken naar de slechte eigenschappen van onze voorouders, doen we ze onrecht. Ze hadden ook goede kwaliteiten, goede eigenschappen. Ze waren zachtmoedig of zuiver van hart. Ze waren vreedstichter. Ze waren trouw, liefdevol en vrolijk. En net als wij waren ze mensen van God. Hun kracht en kwaliteiten gaan we nu ontvangen.

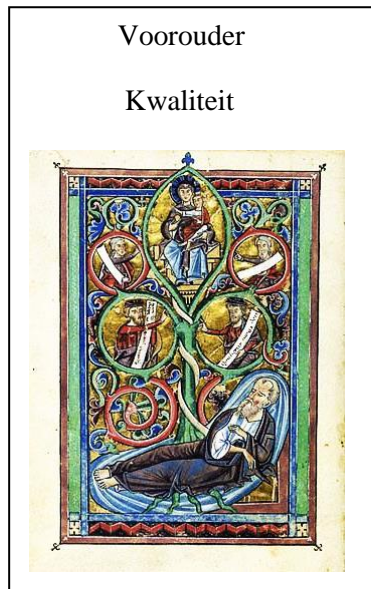
Ritueel van ontvangen

1. Voorbereiding – gedachteniskaart

De deelnemers ervaren in dit ritueel een kwaliteit van een voorvader of- moeder uit familie, bijbel of cultuur. Het ritueel bestaat uit drie delen. Dit eerste deel is de voorbereiding. Deelnemers krijgen een kaart uitgereikt waarop twee woorden staan: 'voorouder' en 'kwaliteit'. Maak een mooie kaart, die de deelnemers mee naar huis kunnen nemen als herinnering, en neem pennen mee zodat de kaart beschreven kan worden. De kaart is een gedachteniskaart. Ieder schrijft een naam van een voorouder op en een kwaliteit die hij of zij wil ontvangen. De voorvaders of -moeders kunnen personen zijn uit de eigen familie, voorouders uit het geloof en uit de cultuur. Gezien de doelgroep is het van belang om het breed aan te bieden, dus ook voorouders uit de cultuur in de opdracht te betrekken. De uitsplitsing tussen 'voorouder' en 'kwaliteit' is van belang. Het gaat in om de kwaliteiten die doorgegeven worden. De zaligsprekingen die gelezen zijn, geven de richting aan om de kwaliteiten te zoeken. De beperking tot niet meer dan één kwaliteit geeft de deelnemers een focus. Het inspireert om na te denken welke kwaliteit belangrijk is voor hen. In Vledder werden van te voren drie voorbeelden genoemd van voorouders en kwaliteiten, uit familie, bijbel en cultuur als inleiding op de opdracht.

Stel, ik wil de naam van mijn vader kiezen. Mijn vader staat dicht bij mij en ik herinner mij niet alleen mooie dingen van hem. Wat mijn vader goed kon was relativeren, de dingen niet zo zwaar opnemen. Dat is iets waar ik naar verlang. Als ik de naam van mijn vader zou opschrijven op mijn gedachteniskaart, dan wil ik die kwaliteit graag ontvangen. Kies ik een

bijbelse voorouder, dan denk ik aan Esther, die de moed had uit te komen voor wie ze was. Als ik Esther zou kiezen wil ik graag dat zij mij kwaliteit van 'moed', doorgeeft. Kies ik Gandhi, dan wil ik graag zijn kwaliteit van zachtmoedigheid, een kwaliteit die uit de Bergrede komt. Zachtmoedigheid kan het harde in mijn hart wegnemen.

Onze ervaring in Vledder is, dat het opschrijven van een naam en een kwaliteit een serieus en rustig moment in de viering is, waarin de deelnemers geconcentreerd bezig zijn.

2. Staan en ontvangen

Het ritueel van ontvangen bestaat uit drie delen. In dit tweede deel gaat het om het ontvangen.

1. De deelnemers zoeken een plaats in de ruimte en gaan staan met hun gezicht naar de deur. In veel kerken staan ze dan vanzelf met hun rug naar het liturgisch centrum, dat in vaak in de richting van het oosten is.
2. Deelnemers nodigen in stilte de voorouder uit die zij hebben opgeschreven op de gedachteniskaart, om in hun verbeelding achter hen te komen staan.
3. Daarna richten zij zich op de kwaliteit die ze willen ontvangen en openen zich om die toe te laten.

Mensen die niet mee willen doen, gaan staan maar doen niet mee. Dan voelt niemand zich bekeken of anders dan de anderen.

Hier volgt de inleiding uit de viering in Vledder:

We richten ons nu op de kwaliteit die we willen ontvangen. Zo dadelijk gaan we staan met onze gezichten naar de deur die naar buiten leidt. Buiten is de wereld, de plaats waar je de kwaliteit die je gaat ontvangen mee naar toe neemt. Met je rug sta je naar het oosten, de plek waar de zon op komt, de plek van het licht van God. Het licht van God zuivert en loutert. Vanuit dit

licht komt de kwaliteit van een voorouder naar jou toestromen en kan je het ontvangen. Zoek nu een plek in de ruimte.

Wanneer de deelnemers een plaats hebben gevonden:

Om ons zijn heen staan de lichten die we hebben aangestoken.
Onder ons is de aarde die ons draagt.
Boven ons is de lucht.
Voor ons is de deur naar buiten.
Achter ons is het oosten, de plek van het licht van God.
Nodig in stilte, in je verbeelding, de voorouder uit wiens naam je opgeschreven hebt.
Open je voor de kwaliteit die je wil ontvangen,
en laat die van achteren naar je toestromen.

Na ongeveer 45 seconden stilte sluit degene die het ritueel leidt het af en nodigt de mensen uit om een kring te vormen.

Lied – Mijn ziel verstillt in rust en vrede bij God

Het lied *Mijn ziel verstillt in rust en vrede bij God* (*Mon âme se repose*, Taizé, muziek Jaques Berthier) dat na dit onderdeel staande in een kring gezongen wordt, is meditatief van karakter. Het neemt de ervaringen uit het ritueel op en is een beaming van rust en vrede bij God. Het werkt het beste het lied een aantal malen te herhalen.

Mijn ziel verstillt in rust en vrede bij God:
van hem alleen mijn heil.
Ja, bij de Heer verstillt mijn ziel in vrede,
keert zich stil tot Hem

3. Afsluiting – namen noemen

Het derde deel van het ritueel van ontvangen is de afsluiting. Die gebeurt staande in een kring en is geïnspireerd door een gebruik uit Chili. Na de moord op president Allende ten tijde van de junta, was het gewoonte dat iemand bij demonstraties de naam van de president riep en alle aanwezigen antwoordden met: "Presente". De persoon van Salvador Allende was op die manier aanwezig in de woorden, de verlangens en de daden van de mensen die daar waren.

De deelnemers aan de viering worden één voor één uitgenodigd de naam te noemen op hun gedachteniskaart van degene om wiens kwaliteit zij gevraagd hebben. Ze noemen om de beurt de naam beginnend met de woorden: "Ik noem de naam van.....". Vervolgens antwoorden allen met: "Aanwezig". Mensen die niet mee willen doen geven dit aan door een knikje. Oefen van te voren met voorbereidingsgroep om een mooie, rustige cadans te krijgen in het noemen van de naam en het antwoord. In Vledder klonk er een mix van familienamen en bijbelse namen, een indrukwekkende ervaring. Voor veel deelnemers was dit het hoogtepunt van de viering.

De leider van het ritueel spreekt de slotwoorden, en neemt daar ook de lichtjes in mee die eerder in de viering zijn aangestoken.

Moge de mensen die hier genoemd zijn, hun kwaliteiten, geloof en hun kracht, in ons voortleven. Moge de mensen voor wie we een licht hebben ontstoken, in onze herinnering blijven en onze harten verwarmen.

Lied – Rocka My Soul

Het lied *Rocka My Soul*, dat volgt na de afsluiting van het ritueel, is een vrolijk, jazzy, Afro-Amerikaans lied met bewegingen. Het helpt om de spanning van het ritueel los te laten en de geschiedenis van het lied is bijzonder. Al met al brengt het lied een nieuwe wind in de viering, zonder de aansluiting bij het thema te verliezen. Het lied wordt staande gezongen in een kring, met een korte introductie.

Een bekende voorvader van Jezus en van ons is Abraham. Er is een lied over de schoot van Abraham. Die schoot is in de hemel of aan het eind der tijden. Je kunt er in bij komen en rusten. Het lied heet "Rock a my Soul". In de oude slaventraditie, waar dit lied vandaan komt is 'rocking', een spirituele ervaring. Daar komt ons woord "rock" vandaan. In het zingen en in het ritme van de muziek ervoeren de slaven God als heel dichtbij, van binnen, in hun hart.

Rocka my soul in the bossom of Abraham.

Rocka my soul in the bossom of Abraham.

Rocka my soul in the bossom of Abraham.

Oh, rocka my soul.

So high so high you can't get over it, (handen omhoog)

so low, you can't get under it, (handen omlaag naar de grond)

so wide, you can't get arou' it, (handen opzij)

you gotta go in through the door.

'Rocka my Soul', Uit Kate Marks (red.) Circle of Song, 1993, Full Circle Press.

Voorbeden

Na het lied *Rocka my Soul* volgen voorbeden, beginnend met een dankgebed. Belangrijk om te noemen zijn de mensen die rouw dragen en te bidden voor een heilzame omgang binnen families.

God,

We danken je voor de mensen die ons zijn voorgegaan,

voor wat zij ons voorgeleefd hebben,

voor wat zij ons gegeven hebben.

We danken je voor je licht

dat loutert en reinigt.

We danken je voor ons leven,

We danken je voor de aarde

die ons voeding geeft en steunt.

We bidden voor de treurenden,
voor de mensen die rouw dragen,
troost hen en droog hun tranen,
iedere dag opnieuw.

God, we bidden voor de mensen in onze families,
dat we op een heilzame manier met ze omgaan,
Eeuwige, geef ons je wijsheid.

We bidden voor mensen in plaatsen waar oorlog is.
Eeuwige, dat zij jouw aanwezigheid ervaren.

God, richt onze ogen op het goede,
ons hart op de liefde
en laat onze voeten gaan naar een wereld van vrede.
Amen

Uitzending

Richt bij de uitzending de aandacht van de deelnemers naar buiten, naar de toekomst.
Moedig aan om de kwaliteit die ontvangen is, te gebruiken in het dagelijkse leven.

We nemen wat we vandaag gekregen hebben mee de toekomst in
en wenden het ten goede aan in het in de dagen die voor ons liggen.

Slotlied – Een nieuw bruiloftslied

Een nieuw bruiloftslied (Liturgische Gezangen 531) is een lied dat iedereen makkelijk meezingt en gaat over relaties. Het is een gebed om verbinding en aanvaarding in lief en leed. Het nodigt uit tot een zorgvuldig en heilzaam omgaan met elkaar. In het lied staat het woord 'alleman', wat de suggestie kan wekken dat vrouwen uitgesloten worden. We hebben het zo willen laten staan en zien dit in context van de tijd waarin het lied geschreven is.

Zegen

De viering eindigt met de zegen.

Moge de Eeuwige zijn mantel om u heen slaan,
uw weg verlichten
en u behoeden op uw weg.
Amen

Napraten met een hapje en een drankje

Ontmoeting is een doel van de vieringen van aarde en hemel. Daarom is er na de viering een hapje en een drankje. De vieringen zijn 's middags.